

ודית
ניהם
וואה,
רגע
ב"ה.
שלח,
צחו
נים
כבר
ושא

רשות אמי"ת מברכת את תלמידה
על הישגיהם בנושא הציונות הדתית
בשנת הלימודים תשנ"ד

א. חידון "ציונות דתית":

מקום ראשון - ענבר כץ - אמי"ת רחובות
מקום שני - סמדר שמואלי - אולפנת אמי"ת באר-שבע
מקום שני - מיכאל חייעם - אמי"ת גוש-דן
מקום שלישי - קרן מרגל - אמי"ת רחובות
מקום שלישי - עינת ליבי - אמי"ת רחובות
מקום רביעי - דוד וקנין - אמי"ת פתח-תקווה

ב. עבודות שנתיות ב"ציונות דתית" רשות:

זכו במשותף במקום הראשון:
יעל גנאור - אמי"ת רעננה - "הרב סולובייצקי"
ירון צפיר - אמי"ת גוש-דן - "תופעת התחלון בקרב הנער הציוני הדתי"
אריאל ברזילי - אמי"ת רחובות - "עליה וירידה מא'"י"
לימור בוצ'קו - אמי"ת רעננה - "אתחלתא דגאולה"
מיכאל אלון - אמי"ת רחובות - "ג'וס בחורי ישיבה לצבע"

ג. תחרות חיבורים רשותית בנושא "aicoot ha-sabiba wa-aicoot ha-chayim"

מקום ראשון - אורן בריקנר - אמי"ת גוש-דן
מקום שני - תמי בידרמן - אולפנת אמי"ת באר-שבע
מקום שלישי - עיריאל שבתאי - אמי"ת רחובות
מקום רביעי - שלום מלשוולי - אמי"ת רملה-לוד

עיוון בהלכה אחת של הרמב"ן ובהשלכותיה האקטואליות

MICHAEL ZVI NEHORAI

המננו מLOOR את מסורת ההלכה בשיקולים הפליגיים והדמוקרטיים על עתיד השתחחים - קורא הרב ד"ר מיכאל צבי נהורי, מרצה במחלקה לפילוסופיה באוניברסיטה בר-אילן. ניתוח המקורות המשמשים את פסקי ההלכה כנגד החזרת שטחים, מעלה שאלה אiomם לרלבנטים לזמןנו.

התנאים במידה כזו, שפסק ההלכה של הרמב"ן כבר ניתן לשום או לא? התשובה לשאלה זו תעללה מתוך הצגת דברי הרמב"ן בהקשרם - בזיקה לדברי הרמב"ם.

עיוון בדברי הרמב"ם בחלק הראשון של הלוות מלכים ובחירותיו של הרמב"ן בספר המצוות (עשה ד; לא תעשה יא) מעלה, ששניהם תמיימי דעים, שישוב הארץ וכיובש הארץ הן שתי מצוות שונות; שעסקי המלחמות, מצוה או רשות, אין בגדר של חובת גברא, אלא מוטלות על המלך בזמן המקדש והסנהדרין; איןמלך מתמנה אלא על פי בית דין של שבעים ואחד (להלן מלכים א:ג); שמיוני המלך קודם למלחמות המצווה (שם ב); שיש למנות כהן גדול לדבר אל העם בשעת המלחמה ומושחין אותו בשמות המשחה (שם ז:א) ועוד.

הרמב"ן אף עולה על הרמב"ם בראבי הטיסוגים לעירcit המלחמות. לדעתו על המלך לשאול בעצת הסנהדרין גם במלחמות מצווה ולא דוקא במלחמות רשות, ואלו

דבר גלי לעין ומובן הוא, שאף שמימוש התקנית המדינית על ידי ממשלה ישראל דהיום מכיה בהלם שכבות רחבות של הציבור בישראל, הרי הפגיעה הקשה ביותר בהקשר זה היא במחנה הימין הדתי, שמעגן את האידיאולוגיה שלו בפסק ההלכה, ומונזה את ארץ ישראל השלמה בכלל עיקרי הדת - ארץ ישראל, עם ישראל ותורת ישראל.

להלן יעשה ניסיון להציג עדמה חילופית אפשרית של ציוני-דתי, השוללת את גישת ההלכה לשירות טיעונים פוליטיים, למרות שבapon עקרוני יכול הוא לדבוק בכל מאודו דוקא בדעה המתנגדת להחזרת שטחים. בעיקרו של דבר ניתן לומר, שרובו של הארגומנטציה התרבותית לטובות אידיאולוגיה זו נתלית ברמב"ן, אשר קבע ההלכה חד-משמעות, לפיה כיבוש הארץ יכולה והישיבה בה הן מצווה מדוריתית. והנה ההלכה זו של הרמב"ן מפורסמת וידועה זה לעלה משבע מאות שנה, אלא שהעהדר תנאים מתאימים - גם הם הכתתיים - לא ניתן היה לקיים.

השאלה היא כמובן, האם בהווה השתנו

הישיבה בארץ וишובה. הרמב"ם מפליג מאד בשבחה של מצוה זו ואומר: 'אסור לצאת ארץ ישראלי לחוצה לארץ לעולם; גודלי החכמים הם מנשקון על תחומי הארץ ישראלי; אפילו הלך בה ארבע אמות זוכה לחמי העולם הבא; לעולם ידור אדם בארץ ישראלי אפילו בעיר שדובה גויים' וכדומה. עם זאת, אין הוא מונה מצוה זו במניין המצוות שמאוריתא. הרמב"ן, בחלק השני של הערתו הנכרת, יוצא נגד הרמב"ם וטוען: "אומר אני כי המצוה שחייבים מפליגים בה והוא דירת ארץ ישראל... הכל הוא ממצוות עשה, הוא שנצטוינו לרשות הארץ לשבת בה, אם כן היא מצות עשה לדורות, מתחיב כל אחד ממנו ואפילו בזמן גלות..." (שם, שם).

במלים אחרות, הרמב"ן, בניגוד לרמב"ם, אומר שמצוות הישיבה בארץ נמשכת ממצוות כיבושה וכי שתייהן מדוארייתא. אם כן, באשר למצאות הירושה - דהיינו הקיבוש כבר הראינו שלදעת הרמב"ן היא הלכתא למשיחא, לעומת ממצוות הישיבה, שלදעתו היא מוטלת علينا גם בזמן הגלות.

לענינו התברור אייפוא, שאין בדברי הרמב"ן דבר היכול לשמש ראייה לשיטת האידיאולוגיה שנזכרה לעיל. שכן לדעת הרמב"ן, רק מצות דירת ארץ ישראל היא חובת גברא, ורק היא - ולא מצות כיבושה - חובה علينا בימינו. לכאורה, מצוה זו דומה לכל שאר המצוות התלויות בארץ, והיא ניתנת לקיום בכל מקום בארץ ישראל באותה מידת³.

בהצגה זו של תורה הרמב"ן יש מקום לצרף שיקול נוסף. בפירושו לתורה הוא כותב:

ואמר להלחם לכם עם אויביכם, כי יפלם לפניכם לחרב, ואמר להושיע אתכם, שהם ינצחו במלחמה ולא יפקד מהם איש, ועל כן צעק יהושע

שיראה לי שמצוות על המלך או על השופט וכי שעם ברשותו להוציאם לצבעה במלחמת רשות או מצוה, להיות שואל באורים ותומים ועל פיהם יתנהג בענין... ויזוע שהמלחמות וכבוש הארץ לא יהיה אלא במלך ובעצת סנהדרין גודלה וכחן גדול, וזה באמת מצוה מצוות לא תעשה לדעת הרמב"ן, מצוה זו לא עזה בלבד והיא לדורות.

עם זאת, בשתי הלוכות מתgalות מחלוקת ביניהם. הרמב"ם אינם מונה כלל את מצוות כיבוש הארץ בין הלוכות שכאמור המלך חייב בהן. לדעתו לא מוטלת עליו מצוה להלחם אלא (א) נגד שביעת העמים שכבר אבד זכרם) המסכנים את דת ישראל, (ב) נגד בני עמלק - במקורה והתברר לנו יחווסם, (ג) ונגד אויבים העומדים להתקיף את ישראל (עזרת ישראל מיד צר).

והנה הרמב"ן, בחלק הראשון של הערתו לספר המצוות (עשה ד), יוצא כנגד הרמב"ם בנקודת זו וטוען: "ויאל תשתבש ותאמר כי המצואה הזאת היא המצואה במלחמת זה עממי... אין הדבר כן". אלא, אומר הוא, כיבוש הארץ אף היא מצווה המוטלת על מלך ישראל - "זו היא שחכמים קוראים אותה מלחמת מצואה".

משמעות זו נסבה סביב השאלה, משמע, מחלוקת זו נסבה סביב השאלה, האם כיבוש הארץ כולל או לא כולל בכלל מלחמות המצואה של מלך המשיח יחויב בהן. באשר לאי הרלבנטיות של מחלוקת זו לענינו האקטואלי, יש לשים לב בדברי הרמב"ן שנזכרנו לעיל: "שיראה לי מצוה על המלך או על השופט וכי שעם ברשותו להיות שואל באורים ותומים...".

נקודות המחלוקת השנייה מתייחסת למצות

לכון
לנו ה
בדין
הדתי
ניכר
מחנכים
היסת
הממי
החרד
עליה
עליה
שילוג
אללה,
המנוג
הזרם
החרד
הקשה
במצור
במקורה
על מ
אל ב
ה-19-
אול
גרמני
העימן
החינוך
שבין
במצור
כמעט
רציני
רוסיה

בשופר בראש השנה שחל להיות בשבת, או ההמנעות מלנהיח תפליין בחול המועד⁵. ברם, עינינו הרוות שבשטווי יש"ע נאלץ צה"ל לערדן, פעם אחר פעם, מלחמות יזומות נגד הטורור, ומצב אשר כזה הוא 'קום ועשה' בעיל.

בכהריה עליינו לומר, על כן, שבמקורה דן כל הוראה, הן להמשך החזקת השטחים והן לנסיגת מהם, היא בגדיר 'קום ועשה'. כיוון שכך, יוצאת ההוראה הפוליטית דן מתחום השיפוט של בעלי ההלכה וועוברת לתחום השיפוט של הנבואה, כפי שלימדנו הרמב"ם בהקדמתו למשלנה, שrok הנבואה "הוראה את העתידות קודם היותם" מוסמך לצווות "הלחמו על עיר פולנית" - אך לא כן תלמידי חכמים.

הערות

1. ספר זההר מונה, בהקשר זה - "קב"ה אורייתא יישראלי" (אוח"מ עג ע"א) ולא את ארץ ישראל.
2. שאלת זו רלבנטית גם לגבי הגדים של רבים מגדולי ישראל, המובאים לביסוס האידיאולוגיה הנזכרת.
3. יש פוסקים הסבורים שמצוות יושב הארץ נספחת לקיום המצוות התלויות בה (הריטב"א), ויש פוסקים הסבורים שהיא העומדת בזכות עצמה, למעלתה וקדושתה של הארץ (החות"ם סופר).
4. ממשע, שלדעת הרמב"ן מלכתחילה אין חיוב במצבות כיבוש מקום פיקוח נפש. ומסתבר, שלדעתו חל דין זה גם על מצות הישיבה בארץ וכן על מצות יושבה (ראה אנציקלופדיית תלמודית, בעמ' רכה).
5. ראה: הגר"א ולדנברג, ציון אליעזר חלק ו סימן ו; מהרש"ם, י"ד עמ' רג. לפי הדין נמנה בגדיר של עbor ב'קום ועשה' גם את הנמנע מלפטוט בגדי כלאים - ראה תוס' ד"ה "כלוחו נמי שב ואל תעשה הוא", יבמות צ ע"ב; שו"ת חוות יאיר סימן צה.

בנפול מיהם בעי שלושים וששה איש, כי במלחמת מצוחה שלו לא היה ראוי שיפול משער ראמש ארצה - כי לה' המלחמה. (רמב"ן, דברים כא)

מתברר איפוא, שלדעת הרמב"ן, מלחמת מצוחה אמורה להתנהל על דרך ההשגחה הניסית, וכי אפשר שהרג בה איש מהלוחמים העברים. אין זה מתתקבל על דעתו לחייב את ישראל בקיום מצוחות ה' שסקנת נפשות כרוכה בה⁶.

טענה הלכתית נוספת מובאת על ידי מגיסטי ההלכה לשורות הימין, בלי קשר לרמב"ן. לדעתם, מצוחים אלו לא לסתת משטחי ארץ ישראל כיוון שהבדות בין המומחמים חולקות באשר לتوزيعות הנסיגת. יש הטוענים שהנסיגת כרוכה ביתר טיכון חי אדם, ויש אומרים שאי הנסיגת כרוכה בסיכון זה. יש אומרים שככל שחולף הזמן כן פוחתים סיכון להזקיק בכל שטחי הארץ ויש אומרים להיפך. כיוון שכן, דומה הספק ביחס למצבונו הפליטי לספק ביחס לחולה, שהרופאים חולקים ביניהם בשאלת אופן הטיפול בו - כשהיש מהם המחייבים ניתוח ויש מהם השוללים אותו. במקרה של ספק כזה לגבי חולה, מצוחה ההלכה שיש לנווה לפי הכלל 'שב ואל תעשה עדיף', וההלכה זו מחייבת - על פי קו המחשבה שמטוואר כאן - גם לגבי מצבנו הפליטי, דהיינו לא לסתת משטחי ארץ ישראל.

נקודות המוצא של טענה זו היא, כפי הנראת, שעובדת המשך השליטה בשטחי יהודה ושורמון היא בגדיר 'שב ואל תעשה'. אך הגדרה זו חלה במידע רק על מצבים בהם בבירור אין שום פעללה מצד האדם. דוגמא לכך היא עקרית מצות התקיעה

עקדת שרה

מיכאל ששר

התבולל - תרבותית וחברתית - בחברה הלא-יהודית, או שאימץ לעצמו, בדרך משכליית, את הלאומיות היהודית החילונית. למגרז זה יש להוסיף את היהודים מן השכבות הנמוכות מבחינה כלכלית, שהצטרכו בהמונייהם לשירותי 'ה'בונד', תנויות הפועלים היהודיות החילונית והאנטי-ציונית. חלק אחר, כמובן, המשיך לחיות את חי' הדת כמינים ימייה, אבל תוך הסתగותות והתעלמות מן העולם החיצון. על כן, איבד דזוקא מגזר זה יותר ויותר מבניו ובנותיו למגרז הלאומי הסוציאליסטי, שהליך והתחזק למורות רוחם הגלוייה - אך גם כעדות לאוזלת יד - של הרבניים והרבנים.

התמודדות של ממש, אם כן, בין העולם היהודי-מסורתית לבין העולם היהודי לא ארעה כלל במזרח אירופה. לא במגרז החילוני ולא במגרז הדתי-חרדי, שהיה למעשה חסר אונים ואובד עצות אל מול ההתרחשויות בעולם הסובב.

המקום היהודי בו נערכה התמודדות רצינית, ובמקרים מסויימים אף נסינוות לשילוב, בין העולם הישן ל'עולם החדש' היה בגרמניה. ולא רק על ידי חוגים אורתודוקסים נוסח 'תורה עם דרך ארץ' וחוגים דתניים-ציוניים, אלא גם בחוגים ליברלים מתונים (הקרוביים במידה מה לחורים היודיעו כיום כיהדות הקונסטרטיבית), שעידיין התייחסו יהדות ברצינות רבה. היהודי גרמניה, שהוא נתועים בתרבויות

לזכרו שלنعم מנחם כהן, שבמותו ציווה לנו חי תורה ועובדת

בדיוון על השפעת יהודי גרמניה על החיים הדתיים בארץ, נראה כי עיקר ההשפעה ניכר בתחום החינוך הדתי. ניתן לומר כי מוחנים חרדיים יוצאי גרמניה הניחו את היסודות ואת אבני הפינה לחינוך הממלכתי-דתי, ובמידה אחרת גם לחינוך החרדי העצמאי. אמנם, מבחינה תכנית, לא עלה בידם לצקת את השקפת עולמים בדבר שלוב תורה עם דרך ארץ אל תוך מוסדות אלה, וכן אנו מוצאים ביום את הגישה המתבדלת המזרחית אירופית כמייצגת את הזרם החרדי. לעומת זאת, הצלחה היחידות החרדית הגרמנית להפוך את הגליל בכל הקשור לחינוך הבנות, שהיו משך שנים במערב אירופה מעין קרבן שוא שבא במקומות התמודדות עם התרבות הזורה.

על מנת לאשש קביעות אלו, علينا לחזור אל מצב החברה היהודית בסוף המאה ה-19 וראשית המאה ה-20. בתחום זה, אולי יותר מכל תחום אחר, הייתה יהדות גרמניה הייחידה שהתמודדה עם שאלות העימות בין החינוך היהודי-מסורתית לבין החינוך החילוני המודרני, ובעצם, בעימות שבין שני העולמות בכלל.

במזרח אירופה, שם חי המוני יהודים, כמעט ולא ניתן להצביע על התמודדות רצינית בתחום זה. חלק ניכר מיהדות רוסיה ופולין נטש את הדת לחלוتين,

היה זה מקובל שנשים בمزורה אירופה לא החמירו על עצמן בקיים מצוות, כמו צום תשעה באב ואיסורים רבים אחרים. אף בתחום החינוך מותר היה לחשוף את הבנות לכל מיני תופעות ותכנים של התרבות החילונית הלא-יהודית, שאיש לא היה מעלה על דעתו כי ניתן להפגיש עימם את הבנים.

באופן נת-הכרתי השלו עצם רבים, שבכך ימצאו החוגים הדתיים מענה לחולול ערכי התרבות ללא יהדות גם אל תוך בתיהם. ברור, עם זאת, כי גישה זו - שלא הייתה יוצאת דופן כלל וכלל! - מעידה גם על מעמדה הנחות של האשה והיחס ההלכתי אליה בחברה החרדית.

כך נוצר מצב מוזר, אבל בכלל זאת די רווח, כפי שהוא מתואר על ידי הרב משה אויערבך, שנקרה מגרמניה בידי מלחת העולם הראשונה לניהול גימנסיה לבנות 'חיצלות' בורשה: "מצאתי מצב מוזר... המורות באו אמונם ממשפחות חסידיות, אבל לא כל אחת שorder בביתה. היו בתים אשר בשבת, האב והבאים ישבו בחדר אחד ועסקו בתורה, ובחדר השני ישבה הבית הגדולה וחיללה את השבת בכתביה, להכין שיעוריה באוניברסיטה.... מזכירת הגימנסיה אמרה לי שכמעט אין סטודנטית יהודית שאינה כותבת בשבת" (בזכרוןוטוי "מהלברשטט עד פתוח-תקוה").

מצב מביש וחרמור זה, מבחינה דתית, מוסבר על ידי דוד פלנקר - חוקר יהדות פולין - בדברים הבאים: "העסקנים המשמרים, שלא החשיבו את חינוך הבנות, לא ראו כל סיבה להלחם ב�� הספר לנערות. מוקפתת האשאה, שאינה מוכשרה ללימוד תורה, קיבל נא תגמול בלימוד הלשון הפולנית ותורת החשבון. ההשכה הזאת חזורה גם לבתי החסידים... עשרי ורשה האזוקים, שהריכקו את בנים מכל שמע של השכלה חילונית, לא נתנו עינם לרעה בבנותיהם הלומדות פולנית.

הגרמניות אף יותר מהרבה גרמניות לא-יהודים, ניסו לשלב בין תרבויות זו לבין דת ישראל, והדבר התבטא בעיקר בדרך החינוך. הייתה זו גרמניה בה נוסדו בתיה הספר הדתיים המודרניים הראשונים, בהם הورو מקצועות יהודים וככליים, מתוך רצון ליצור סינטזה ולהציג הרmonoיה ביניהם, ומגרמניה עבר דגם זה למזורה אירופה, וגם לארץ ישראל.

יתר על כן, יהדות גרמניה החרדית הטיב להבין (בשפעת התרבות הגותית הכללית) שהצורך להקים מסגרת חינוך דתית-מודרנית חיוני לא פחות גם כשמדבר בחינוך הבנות. כך כמו בימי ספר מעורבים לבנים ובנות, שבהם הورو את דת ישראל בצורה רצינית ומעמיקה גם לבנות.

במידה רבה שימשו הבנות מעין קרבן להצלחת חינוכם הדתי-חרדי של הבנים.

לא כן היה המצב במזורה אירופה. שם שלטה בכיפה הטיסמה "כל המלמד את בתו תורה כאילו מלמדת תפולות" (סוטה ב' ע"א), ולחינוך היהודי-דתי של הבנות לא הוקדש כל מאמץ. להיפך, במידה רבה שימשו הבנות מעין קרבן להצלחת חינוכם הדתי-חרדי של הבנים.

המשבר בעולם החרדי-חסידי היה כה גדול וגרם לשיתוק כה מוחלט, עד שברוב הנסיגת להצלת כל מה שניתן עדין להציל, הקריבו לא פעם ראשי הציבור החראי - בניים ואדמו"רים - את בנותיהם, כדייבוד ומחוסר ברירה, מתוך אשליה שכך יצילו את הבנים; אשליה שנtaborda כמובן. הבנות, אף מבתים חרדיים ביותר, נשלו לבתי ספר של גוים, שם נחשפו לתרבות החילונית הכללית, מתוך הנחה שיעיקר על המצוות מוטל על הגבר ולא דוקא על האשאה. כך

פה לא

מו צום

ים. אף

וְאַתָּה

ס של

יש לא

עימים

רבים,

מענה

סם אל

ז זו -

ללי! -

ז אשא

ג ד'

משה

חמת

בנות

זר...
יות,

היו

שבו

ושמי

שבת

הה...
אי

נת"

ד"

ית,

ות

ים,

ת,

ער

הה

ז

ל

ס

ב

החסידים העשירים התייחסו להשכלה בנותיהם כל קישוט... ובנות ורשה היהודיות שנותחו כל כך הרבה שנים בברות, שותות בזמן מטעם ההשכלה. הן עשו חיל בלימודיהן והתוצאות באו מאליה".

גישה כזו לא הייתה עולה על דעת החדרים בגרמניה, משומ שבדיניה זו התייחסו כבר عشرות שנים אל הבית בשואה וכראוי להשכלה - גם דתית יהודית - בדומה לבנים. כשהחץ בפולין מבחינה זו הלק והחמיר, לא יותר יאוש פולין אלא לפנות, כמעט לאחר יאוש ומתוך עורוון מוזר, אל מחנכים חרדיים בגרמניה, על מנת שיצליחו את המבחן ביתיהם. כך נסדה רשות 'בית יעקב' על ידי שרה שניר, שהעתיקה את דגם הספר החידי לבנות מגרמניה לפולין.

הപזילה הקבועה 'ימינה', אל החוגים החדריים, והעדר כוחות הוראה מתאימים שידם רב להם בשני העולמות, גוררים גם את רשות החינוך הדתית-ציונית יותר ולכיוון של הסתגרות והסתיגות מתרבות העמים.

כל שנאמר עד עתה ביחס ליהדות מזרח אירופה, ניתן לאמרו בצורה דומה גם על מצב החינוך הדתי-חרדי בארץ ישראל בראשית המאה. היישוב הישן המשיך בדרכו, כאילו העולם על עומו עומד. תלמודי תורה וחדרים לא הניחו כל שינוי. הבנות למדו אך בקושי, ולעיתים אף נשלחו לבתי ספר של המיסיון, מתוך אותן הילכתיות כביבלו, שרואה גם במזורה אירופת, אשר לפיה מותר שהבת תלמד חכמת חיצונית ואילו הבנים ימייתו עצמן באולה של תורה. מצב זה נמשך מבחינות רבות עד היום הזה בחוגים החדריים, שם נושאות הנשים בעול הפרטנה וכן תוך התעלמות מונחשות לעולם החלוני, תוך התעלמות מונ

המתחדשת בארץ, כאמור, בראשת החינוך הממלכתית-דתית ואפילו בישיבות הסדר. אבל גם כאן נכנו לנו אכזבות קשות. הפזילה הקבוצה 'ימנה', אל החוגים החזרדים, והעדר כוחות הוראה מטאימים שידם רב להם בשני העולמות, גוררים גם את רשות החינוך הדתי-ציוני יותר ויוטר לכיוון של הסטיגיות והסתיגות מתרבות העמים.

הנוצאה מכח הולכים ונעלמים במידה רבה ההבדלים הרעיוניים וההשकftים בין החינוך החזרדי לחינוך הדתי-ציוני. עודות לכך הם בתיה הספר של רשות 'מעם', מיסודה של ישיבת מרכז הרב (אך שדוקא הרב קוק הוא שביקש לשנות מצב מסוכן זה).

בידי חזרי אשכנז, נספח 'תורה עם דרך ארץ', לא עלה איפוא להחדר את השקפת עולמים למערכת החינוך בארץ, משומש שהיו חלשים מדי, ובניהם כבר נגרדו אחר מגמות התבדרות שהוחכטו כאן על ידי ובני מזרח אירופה והישוב היישן, וגם משומש שבעצם לא עלה בידם לחת תשובה נאותה למשמעות של התרבות העברית החלונית - במקביל לתרבות האנמנית או הפולנית - במסגרת מערכת החינוך הדתית.

* אמר זה הוא עיבוד של פרק מן הספר 'مولדה יונה חדשה', על תרומות יהודי גרמניה לחיקם הדתיים בארץ.

ראשים ללימוד גירה שווה מיחסו של רבינו (רש"ר הירש) אל התרבות האירופית ההומניסטית, אל יחסינו לתרבות העברית, הבועת בערכם ובבים שהם מעיקרי תורתנו, אם כי היא כתובה בלשון התורה והנבאים".

מבחן זו יצא הנעור החזרי בארץ - זה שלומד במסגרת החינוך העצמאי, שלא לדבר על חוגי היישובות - קרח מכאן ומכאן. את התרבות העברית כמעט והוא מכיר כלל, אבל ברור גם שלא נמצא עבورو תחליף כלשהו לתרבות האירופית ההומניסטית, וכך הוא הולך ונסוג, הולך וمستגר שוב יותר ויוטר במגעו עם העולם הסובב, בדיקות כפי שהיא המצב בזורה אירופת. כל הדברים על חוסנה של התרבות הדתית אל מול התרבות החילונית, שערכיה הולכים וקורסים לעיניינו בשל התמוטות האידיאולוגיות הסוציאלייטיות והקומוניסטיות, ספק רב אם יש להם בסיס רציני, יותר משמהם מעידים על חוסן החינוך הדתי, הם מעידים על אשליה מסוכנת, ובסיומו של דבר אפילו על חולשה, שעתידה להתקדם קשות בתרבות החינוך הדתית. זו אינה מתמודדת כיום כלל וכלל עם העולם הסובב, על כל המשטמע מכך.

לאוראה ניתן היה לצפות שדוקא מבחינה זו תוווצר בחוגים הדתיים-לאומיים סינזיה בראיה וטובעת יותר בין התרבות הדתית ברוח ישראל סבא לבין התרבות העברית

ז החינוך.

ח החסדר.

ג קשوت.

ה החוגים

ו תאים

דרים גם

מדר ויתר

מתרבות

זה רבה

ים בין

ן עדות

נעם'

שודוקא

: מסוכן

ונם דרך

ההשקפת

משום

רו אחר

על ידי

ו משום

נאורה

- לוניות -

- לנית -

מולדת
לחים

החלקה ההרשמה לשנה"ל תשנ"ה לתכניות הבאות:

לימודי ארץ ישראל

יום לימודי בשילוב סיורים בשיטה
ימי שני 30.08.17.30

עולםם של חז"ל

פרקיה מדרש, הלכה והגות
ימי שלישי 30.08.18.00

יום שכלו תמצ'ך

לימוד תנ"ך מזריות שונות - מחקרית, פרשנית וחוויתית
ימי רביעי 30.08.16.00

ספרות והגות

דילמות אנושיות בקיים היהודי
ימי שלישי 30.08.19.15

מפגשים

במה לביאות חברה ותרבות בישראל
אתמול לחודש 20.00-21.30

- * למורים: הקורסים מוכרים לגמול השתלים ולשנת שבתו
- * חלק מהקורסים יאפשרו צבירת נקודות זכות אקדמיות, בכפוף לאישור אוניברסיטט בר-אילן.
- * ניתן ללמוד בתכנית חלקית.
- * הלימודים מתנהלים ברוח מסורתית, מתוך פתיחות לכל גווני החברה הישראלית, תוך הפריה הדדית.

פרטים והרשמה: באמצעות הטלוש המצור או בטלפון: 03-501420/08, פקס: 08-580747

אך -

לבוז:

מרכז יעקב הרצל
קיבוץ עין-צורים
ד.ב. שדה גת 79510

אני מעוניין במידע נוסף ובפירוט תוכניותיכם.
אני מורה בשנת שבתוון כנ/לא

שם: _____ כתובה _____

טל: _____

לכם כל אל"ס ימ' מ'יאזים נסנאצער

על
הו'
בפי^ה
המ
היה
הכ
הצ
את
ההָ
בְּתָ

קין, הבל והרצתה הראשונית

בין סוציאליים לקפיטליים

יוחנן בן יעקב

מזמור סט וועוד.
חלוקת התפקידים בין האחים ברווח
היטב. קין - עובד אדמה. הבל - רועה
צאן. עבודת האדמה מהוות ערך חשוב
בתורת ישראל. בסיוונה של פרשת חטא
אדם וחווה בגין העודן, קוראים אנו כי עבודת
האדמה הוטלה כשליחות על אדם
הראשון: "וישלחו ה' אלקים מגן עדן
לעבד את האדמה" (בראשית ג' כב). העונש
על האדם - "אדורה האדמה בעבורך
בעצבון תאכלנה... בזעת אפק תאכל לחם"
(שם יט) - מתקבל לעונש על האשאה -
"בעצב תaldi בנימ" (שם טז). העבודה
לאדם ככלידה לאשה**.

קין הוא היוזם הבאת קרבן לאל, והיטיב
להציג אזהר בעל צורור המור בפרושו
המובא בתחום דברי הכליל-יקיר:

شمאנשים קצת את הבל שלא
נתעורר בעצמו על הקרבן. כי לא
הביאו עד לאחר שראה את קין
החול ומרקיב. על כן נאמר 'זה הבל
הביא גם הוא' - במילת 'אם' רמז
שהאיחר קרבנו והביא מצד הקנאה
באחינו.

אין התורה מבארת מדוע לא שעה האל
לקרבנו של קין, אף לא ניתן הסבר ישיר
להתפרשיות של קין: "ויקם קין אל הベル
אחיו וירגחו". דברי פרשנות רבים הוצגו
لتמיינות אלו, מהם על דרך הפשט ומהם

סתם המקרא סיבת הרצתה הראשונית
ומנייעו. אף לא פרש מדוע לא שעה ה'
למנחתו של קין. עיון בכתביהם בסיווע
פרשנות חז"ל עשוי להעמיד אותנו על
המסר העולה מפרשיה זו. ראוי אם כן
לייתן דעתנו לכמה עובדות נשכחות,
החוויות בבראשית פרק ד', בין פסוק א'
לפסוק ט"ז*.

קין, הבן הבכור לאנושות, זוכה בשמו שכן
הוא קניין לחוה אימו מאת האל. הבל,
אחיו הצער, בשם כן הוא. אין חוה
טורחת כלל להודיעינו פשר שמו, שחרי:
"הבל הבלתי אמר קהילת הベル הבלתי הכל
הבל".

נראה כי גורלו של הבל כגורלו של דוד
הרוועה: "ויאמר שמואל אל ישע התemo
הגערים ויאמר עוד שאר הקטן והנה רעה
בצאן. ויאמר שמואל אל ישע שלחה וקחנו
כי לא נסב עד באו פה" (שמואל א, טז
יא). דוד נשכח מלבד, מנוח במדבר, בעת
שבא שמואל הנביא להכתיר מי מבני ישע
למלך ישראל. המשפה כולה ה_ticksה
לזבח, דוד נותר הרחק במדבר, איש אינו
זכר אותו ואינו רואה צורך להזעיק אותו,
עד דרישתו של שמואל המלמדת כי דוד
לא היה במרקח כה גדול שמנע מהביאו
לאירוע המשפחתי. ביטוי לתחששותיו
הקשות נתן דוד במזמור תהילים, ראה

מתוך כך ייקם קין אל הבל אחיו
וירגנוו...
...
(מדרש רבba בראשית כב ז)

ניתן לקבוע, כי תורה ישראל מביאה את ערכיה היסוד המשוקעים במחשבת החברתית כלכלית הסוציאליסטית, על פני אלו הטבענים במשטר הקפיטליסטי.

שני יסודות מציעים חז"ל בשורש הכשלון האנושי שהוביל לרצח הראשון עלי אדמות.

האחד: חלוקת הנכסים. החלוקה החדה והמוחלטת של הרכוש בין האחים, ושל הבעלות והאחריות. כל אחד נטל את חלקו ונתק מאחיו, אף ניסה לנתק את אחיו מחלו שול. בכך נקטו האחים על פי המידה האמורה במשנה "ארבע מידות באדם, האומר שליל ושלק שלק זו מידה בינוית, יש אמורים זו מידת סdom" (אבות י). חלוקה טוטאלית זו של הרכוש, אף שהיא נעשית מתוך הסכמה מלאה גורמת אסון עד כדי חורבן, ועל פי פרשנותם של חז"ל, היא שהביאה למעשה הרצח הראשון.

השני: בעל הקרקע, אדון הארץ, נוטה מעצם הבעלות על נכסיו שלא נידי לתחזות אדנות מלאה, המובילה לדדות בזולות ולשבוב אוטו. קין - כשמו כן הוא, הקניין במקוד עולם, הרוכשנות מניעה אותו. נראה כי תחשוה זו אינה כה חזקה ודורסנית אצל הבל הרועה. אפשר שהוא יודע כי בעלותו על הצאן אין מלאה ומוחלטת, הצאן נע, חי וgom מת. הוא אינו נכס מוצק ובר קיימת.

ברוח זו כתוב הלל צייטלין:
את המפתח להבנת כל העניין

על דרך הדרש. חז"ל העמיקו חדור אל העולה מהכתובים בפרשיה זו, בכמה מדרשים מקרים המבאים לפענוח את העניין מתוך העובדה היחידה הברורה בכתביהם ו מבחינה בין הבנים: קין עובד האדמה, מול הבל - רועה הצאן, בחלוקת זו מקרים חז"ל לתלות את קולר הרצח ולחשוף את פשר הפרשיה והמסר העולה ממנו. הסמלים המשוקעים בה, מכונים אילינו.

'נבהל להונ איש רע עין ולא ידע
כי חסר יבואנו'

איש רע עין זה קין, שהבדיל עצמו ליטול את העולם. כיitz - כשהיא קין והבל בעולם מה כתיב בהן: 'יזי' בהיותם בשדה', על עסקי שדה נהרג הבל. אמר לו קין להבל: נחלה העולם, טול המטלلين זאמ את השדות, והוא שחשב להוציאו אותו מן העולם. חלקו בינם. נטל הבל המטלلين וקין הקרקעות. והוא מהלך הבל בעולם וקין רודפו ואמר ליה: צא מתוך שלי. רע להרים והוא אחורי ואומר: זו שלוי! עד שעמד עלייך והדרנו שנאמר: 'ייקם קין אל הבל אחיו וירגנוו'.

'ולא ידע כי חסר יבואנו' - מה חסרו - נז וננד תהיה בארץ'.

(מדרש תנומא, משפטים יג)
'זיאמר קין אל הבל אחיו ויהי
בחיותם בשדה ונו' -

על מה hei מדיניות? אמרו: בואו ונחלוק את העולם. אחד נטל הקרקעות ואחד נטל את המטלلين. דין אמר: ארעה DATA קאים עליה דידי. דין אמר: מה DATA לביש דידי. דין אמר: חולין!
וזין אמר: פרח!

העמיה לו.

(בראשית רבה כב יב)

ופירש המהרז"ז שם:

הכלב שהיה שומר צאנו של הבעל
יהי שומרו (ליקין), כמו שנאמר
בתנחותם על למק שדראה את קין
מרחוק והיה סבור שהוא חי.

עומק העונש שהוטל על קין היה אבדן
הקניין והבעלות על הקרקע, והקניית
תחוות הרועה הנוגוד. בין אם כלב שמרו
כעדר צאן, ובין אם קרן במצחו, מצאן,
בקר, כחית השדה. בתחום בו חטא,
בעניין בו כשל - בו נגעש ונפל. קין, שלא
השכיל להבין את משמעות הקניין, בדרך
שנימקה חוה אימו את שמו "קניתי איש
את ה'" (שם יא), קין שביקש להפוך את
אחיו מנכסיו, המיט על עצמו ועל אחיו
אסון כבד מנסוא.

קין, שסירב לנחל את שפע הנכסים בהם
צכו הוא ואחיו - תבל ומלאה - מתוך
שותפות ואחווה, והבעל, שנענה לדרישתו של
קין לחילוקה וניתוק - שנייהם-CS שלו בהבנת
המצופה מהם. ו בגין אותה תפיסה פסולה
בה נקטו, נטרדו שניהם מן העולם. יוזמת
המחלוקה של קין הובילה ליוזמת הרצתה,
הענותו של הבעל להיווטו קרבן.

התורה אינה קובעת לנו מסגרת משתרעת
חברתי-כלכלי על פי חייבם אנו לנחל את
התברוה והמדינה, שכן עניין זה, כמו מסגרת
המשטר המדיני, נתונים לשינויים בהתאם
לזמינים ולרצון הציבור ונוכנותו. אך בדברי
התורה, על פי פרשנות חז"ל, פוזרים שפע
رمיזים ואפקטיות ברורות המהווים קווי
הכוונה והתוויות מסגרת כללית באשר
לרצוי, יותר מכך - באשר למה שאינו
רצוי ואינו ראוי על פי רוח התורה
וההלהכה.

באופן כללי וזהיר ניתן לקבוע, כי תורה
ישראל מבכרת את ערכי היסוד המשווקים
במחשבה החברתית-כלכלית הסוציא-

צרי' לבקש... בני מקדים
סוציאליים-מוסריים. כתבי הקודש
מכorrisים את עבודה המרעה על
עבדות האדמה, לא מפני שעבודת
המרעה מקרבת את האדם לבוראו
ועבודת האדמה מרחיקת אותו
מןנו, כי אם מפני שעבודת
האדמה קשורה היא במושג הקניין
הפרטיא של העובד, ואין כתבי
הקודש מודים בזכות שיש לו
לאדם הפרטיא על האדמה, בלתי
אם בהgelות ידועות ובתנאים
ידועים...

חטאו של קין היה חטא קניין
האדמה, מה שהוא אומר: אדמה זו
זו שלי היא לנצח ואין לאחרים
שום חלק בה..."

(ספרון של יהידים)

"חטאו של קין היה חטא קניין
האדמה, מה שהוא אומר: אדמה זו
שלי היא לנצח ואין לאחרים שום חלק
בזה"

סביר כי משום כך מפניו אותנו מדרשת
תנוחות לעונשו של קין - "נע ונד תהיה
בארץ" (שם י"ב). אין עוד בעל הקרקע,
איש הקניין והרכיש, אלא תאה דומה לצאן
ולרועה, הנעים ונדים לחפש מרעה. ואכן,
קין מבין היטב מסר זה: "וזיאמר קין אל
ה', גדור עוני מנסוא, הן גרש את ה' חיים
על פני הארץ ומפני אסטור והייתי נע
ונד בארץ והוא כל מצאי יהרגני... ושם ה'
לקין אותן לבתיה הכות אותו כל מצאו" (שם
יגטו).

יעש ה' לך זאת' - ר' אמר:
כלב מסך לו.

אבא יוסי בן קסרי אמר: קרן

כב יב)

הבל

נאמר

ג' קין

בד

אבדן

הণית

שמערו

צaan,

זוטא,

שלאל

בדרכ

אייש

את

אחינועם

בכם

תודך

של

בנת

וללה

מת

בזה,

טר

את

רתת

אם

כרי

פע

זוי

שדר

וינו

יה

ת

ם

ז-

עובדיה - ולא היא. ערכי יסוד אלו שורשם בתורת ישראל ובמחשבת חז"ל. דוקא עתה ראוי ונכון לחשוף אותם, שכן עמידותם נצחית אל מול התורות האחרות החולפות וקורנות.

ברי לי כי נאמנות לערכי תורה ועובדיה המקוריים מחייבת התמודדות אמת עם אורחות חיים הנובעים מערכיהם יהודים-תורניים אלו, ויושמו במציאות ימינו.

* עיבוד של פרק מתוךלקט מקורות וברוחו בנושא הצדקה החברתי, שיראה אליו אור בקרוב.
** ראה מה שכתבי בעניין זה בארכיות בחברת תורה ועובדיה, לקט מקורות ומאמרים, תנעuta בני עקיבא, ההנלה הארץית, מהדורה שנייה מרווחבת, כסלו תשמ"ג.

לייטית, על פי אלו הטבועים במשטר הקפיטליסטי. יסודות של שוויון ושיתוף, אחירות הדידית וערבות הדידית, תפיסת הרकוש והבעות עלייו בדבר מוגבל ומרוסן - אלה עולמים בברור מהתורת ישראל, על פי פרשנותם של חז"ל.

מייסדי תנועת תורה ועובדיה, העמידו את עיקרי משנתה הרעיונית-יעיונית של תנועה זו על היבט החברתי-סוציאלי. הם, ודאי, שאבו השראה גם מתנועות חברתיות-דרעיניות שפרחו במהלך ה'ית' ובראשית המאה שלנו. אלה מקוון חילוני מודרני. שלומי אמוני ישראל ברובם נורטו מהם ודחו אותם. עתה, עם קリスト ברית המועצות (שהיתה בפועל רוחקה מרחוק עצום מהגשמת ערכיהם אלו), נדמה כאילו קרסו רעיון היסוד של תנועת תורה

גילונות עיון - מסכת אבות

(30) חוברות - 720 ע"מ)

עלוני עיון - פרשיות השבוע

(48) חוברות - 768 ע"מ)

בערך שמעון אורן

המחיר: 50 ש"ח לכל מערכת

לפרטים והזמנות - טל. 03-9348862

גילון אב תש"ד

ירידת הדורות או קידמה!

פנחס אלפרט

אם "אנו כחמורים", מה יהיה על ילדינו? האם הדורות הילכיים וירודים? **פרופ' פנחס אלפרט**, חבר החוג לגיאופיזיקה ומדעים מדויקים באוניברסיטת ת"א, מנסה את רעיון ירידת הדורות עם מושגי הקידמה וההתפתחות.

המרתק על הפגיעה שבין ר' יעקב קמנצקי, ראש ישיבת "תורה ודעת" בניו-יורק ומגדולי הפסקים החרדים בדורנו וירוחם של מזכיר החסודות שישבו פעם זה לצד זה בסייעת מישראל. להלן הדברים בתרגום חופשי שלי:

במהלך שיחתם צין משל את התפעלוغو מן הדאגה והמשiroת היוצאים מן הכלל של שניים מנוסעי המטוס - איש מבוגר ובחורה - למצוות של ר' יעקב. כאשר שמעו כי אלו בנו ונכדו של ר' יעקב צין בפניו ירוחם משל בצער כי רק לעיתים רחוקות הוא (ירוחם) רואה את ילדיו ונכדיו. ר' יעקב ענה לירוחם "אתה, המאמין בדורינו רואה את החיים כתוצאה של איירועים אקרים ולא מטרה מכונות ולכן לגבי הצעאים אתה קרוב יותר מהם בדור אחד אל הקופים. אנו, לעומת זאת איןנו חשבים שאנו בעליים על אבותינו. אדרבא, עברנו האירע המרכז בהיסטוריה היה התגלות ה' במעמד הר סיני. הדורות הבאים יראו את הוריהם כאנשים אליהם דבר ה' ממש כן דור לאחר דור. ילדי ונכדי מכבים אותם כמו שהיא לו קשר עם עני רוח מן הדור הקודם ומיחסים לי חוכמה ורגשות שלם אין. אני מצידי

אחת המחלוקת היותר יסודיות שבין היהדות החרדית מזה והציונות הדתית מזה, נוגעת להערכת מגמת פני עם ישראל והעולם כולו בדורות האחרנים. הצעה הרווחת של ירידת הדורות נסמכת על דברי ר' זира משמו של רבא (שבת קיב): "אם הראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים ולא כחמורים של ר' חנינא בן דוסא ושל רבינו פנחס בן יאיר אלא כשאר חמורים". נוסח דומה מופיע בירושלמי (DMAI, פ"ק ה"ג וכן בשקלים פ"ה, ה"א וב"ר פר' ס'). פחות מוצטטים הם דברי ר' יוחנן (עירובין גג): "לבן של הראשונים כפתחו של היכל, ואנו כמלך נקב מחת סדקית" - רוחב האולם במקדש 20 אמה ושל היכל 10 אמות ומהט סידיקת הוא שתופרין בה סידי בגדים והוא דק ביותר (רש"י). רעיון דומה מופיע גם בשיר השירים רבה (זיד) על הפסוק "ועל פתחינו כל מגדים חדשים גם ישנים" כאשר למשל מוצגים בפתח הפרדס הפירות החדשניים ובתוכו פירותifs יותר ("גם ישנים") המסללים את הדורות הראשונים.

מחליקת זו באה לידי ביטוי חד בסיפור

דרופ'
גמות

צקי,

ירוק

זחים

זה

דרים

זותה

כלל

זוגר

ימע

פנוי

זות

ר'

מין

של

לכן

דר

בנו

א,

יה

ות

זם

די

ם

לי

ר'

מנסה להعبر להם הלאה מה שלמדתי
מדורות קודמים".

בנוסח שונה שההפרטים במקור אחר²:
לפי ההשקפה היהודית איננו הולכים
קדימה. השאייפה הנעהה ביותר של יהודי
שומר תורה היא מתי גיעו מעשי למשעי
אבותי... האידיאל הוא להתקרב ככל יותר
לסיני, מה שייתר קרוב לסיני הוא במילא
יותר חשוב, יותר גבוה... הילד היהודי
שמתחנן כך מסוגל לכך לכבד יותר את
הדור המבוגר. משמעות הדבר, בקיצור, היא
שהילדים שלהם רואים אתכם קרובים יותר
לקופים והילדים שלנו רואים אותנו קרובים
יותר לסיני. זהו ההבדל".

אם אמנים זהו כל ההבדל? האם לפי
ההשקפה היהודית "איננו הולכים קדימה"?

הגישה של ירידת הדורות היא לאורה
בסטירה מוחלטת עם המדעת והקידמה. על
פי פרופ' שלום רוזנברג ישפה "עימות בין
ההשקפה הנראית כМОפנית אל העבר לבין
גישה המסתמלה את הקידמה. ללא ספק, יש
ולפעמים העימות אינו אלא ביטוי חיצוני
למאבק שבין עולמות ותקופות - בין העולם
המודרני לבון נחלת העבר"⁴.

מי שמייצג את העמדה שהיא אויל פסימית
ביוורר כלפי המדעת, הוא ר' נחמן מרוסלב,
האומר כי: שורש חכמת הטבע הוא כה
הנחש והעולם ההולך אחורי חכמי הטבע
וזואمر שמתנהג, ח"ו, בטבע, עליו נאמר
חשך המשמש בצעתו". אולם גם הוא מציין
כי "באמת גם חכמתם (של חכמי הטבע)
נמשך רק מהשם יתברך החונן לאדם
דעת" (אור האמונה, ירושלים, תש"ג).

קשה מאוד לאטום עיניים ואוזניים
למטרח בתקופה החדשונה ולהתקדמות
בmadע ובמוסד. וכדבריו של הנזיר ר' דוד
הכהן: [אלו הדוגלים בקדמה] "מתגאים
בנסיבות והתגלויות בחכחות הטבע
והתחבורה ביבשה, בים ובאוויר ובמכונאות

מוסיף על היציאה מהשפֶל זהה: "בדורות המאוחרים החל מהרמב"ן והאר"י התחיל כבר להאריך אורך של הבית השלישי". גם הרוב חיים מנחם לוייטס מגדיש את השבר הגדול במעבר מתיקות הגאנונים לתקופת הראשונים⁸ ואשר בא לידי ביטוי חד במעבר מסמכות הלכתית על כלל ישראל בתקופת הגאנונים לסמוכות שהיא קהילתית בעיקרה במימי הביניים.

ברצוני להרחיב מעט בכיוון הקטגוריה השנייה לעיל. לדעתי, בניגוד לתפיסת הסתירה בין הקידמה במדוע לבין ירידת הדורות, התורה והמדוע דוקא כרככים זה בזו, והתהלך ההיסטוריה שמאחד אותם בא לידי ביטוי מיוחד במינו אנו.

פרופ' נתן אביעזר⁹ טען, כי התיאוריות המדעיות החדשניות ביותר - ב-30 השנים האחרונות תומאות היטוב את הכתוב בתורה, ולא עוד אלא "הmadu נעשה כלի חשוב להבנתה".

במשך לשפל שאותו הזכרתי קודם - שהתרחש גם במדוע במימי הביניים - אוסיף ואומר כי, לדעתי, מעולם לא היו המדע והتورה כה קרובים זה לזה כפי שהגענו היום. יתכן שהتورה והמדוע הילכו ומשיכים ללכת במסלול ההיסטורי דומה, ואין זה מקרה, אלא הדבר מחייב מכך שהتورה והחכמוה כרככים זה בזו, לדברי הגר"א הידועים: "כי כפי מה שייחס לאדם ידיעות משאר החקמות, לעומת זאת זה יחס לו מה ידוע בחכמת התורה, כי התורה והחכמוה נצמדים יחד". הנitionם ביןיהם הינו מלאכותי ואם הוא נעשה במקרה, כמו בחוגים מסוימים, הרי ששוביל בהכרח לדוללה של המחשבה ובLIMITATION החתפותחות.

בדורות האחרונים אנו עדים להתחפותות ממשמעותית ביותר של החכמאות ושל המדע ולהתפשטותה של הידענה והחוכמאות

לפסקוק "דור לדור ישבח מעשיך": "הזמן מלפנים נגד הזמן הבא אחריו... מזה מוכחה שהלבושים מזמן הקודם היו משוללי שלמות... וככה נתחלף בכל פעם ליותר שלימות ולמסקנה מבורת יותר".

ג. היחיד יורד, הציבור עולה: לדברי הרב קוק "התוצאות בכללות קדושת האומה נסתת ישראל מפני שהקדושה מצטרפת, לפיקח הצטראות הקדושה גוברת על ירידת הדורות"¹⁰.

2. קטגוריה שנייה: ירידת בעקבות החורבן והגלות ועליה לקראת הגאולה המתקרבת: ישה זו מיסודה על משנת הארץ ו渴בה. על הפסוק "אשר בידו מחקרי ארץ" אומר הבуш"ט אל תקרי "מחקרי" אלא "מחקרי" (בפתח"ח מתחת לח') דהיינו: החוקרים בתקופה המודרנית הם בידו של הקב"ה. "יד" מرمזת בקבלה לسفירה האחרונה - התקופה המודרנית. כביכול בימי הביניים היה האoir 'מגושים' יותר. מענין, שעל פי ישה זו חיבת להיות נקודת שלפֶל היסטורית. אימתי הגיעו לאותה נקודה? לדעת הרב אהרון מרכוס, הייתה זו תקופה אבן-עוזרא והרמב"ם. הוא מביא בשם ר' פנחס מקוריין, תלמידו של בעל שם טוב: "האבן-עוזרא חי בתקופה בה דעך האור הראשון כליל בעוד שהוא האחרון היה נסתור מאין וואים".

בספרו על החסידות, מתאר הרב מרכוס איך הגיעו היהדות לדעה שczו, והוא ממשיך בהתיחסותו אל הרמב"ם: "בימי של הרמב"ם השיגו תולדות ישראל את שלפֶל המדרגה, זו הייתה גם תקופה בה הגיעו רוח האנושות לנקיות השפל בפרק האים של ימי הביניים... אולם אותו עמק העכור היה באותה עת ועונה גם פתח-תקוה, והודות לחסדי ההשגהה העליונה שהקדימה לטכנות אותה חשכה את המגדלור של מאורי הגולה". והוא

ורו
תהייל
את
אונים
ביטוי
כל
זהיא
וורי
יסת
ידת
זה
בא
יות
נים
זובי
כלי

זיף
דע
גנו
יכו
,ה
בר
ם
זר
הה
ם
זע
ת

בציבור הרחב, בין השאר הוזות לאמצעים הטכנולוגיים שסיפק המודיען - כמו הדפוס ולאחר-כך תקשורת המודרנית. אלו, כמובן, מאשרים את הגישה ע"פ הקטגוריה השנייה ואשר לפיה אנו מצאים בתוך תהליך מואץ של עלייה והפתוחות ולא עוד ירידת דורות נמשכת. היהות המדע דוקא לאחורונה מחזקת, לדעתינו, כמה מיסודות האמונה ולהלן אביא כמה דוגמאות לכך.

ברצוני להביא להתמה זו מספר דוגמאות לכך:

א. קוסמולוגיה: פרופ' הוקינג, מגדולי החוקרים של חידת היקום אומר: "הבריאה נמצאת מוחז לתחום חוקי הפיזיקה הידועים" (אבייזר, עמ' 24).

המדוענים מכירים בקוצר ידם. ואם מותר לי להבהיר כך, הם נעשו צניעים יותר.

ב. גלים וחומר: פרופ' אהרן קציר, מבכירי המדענים בזמננו אשר נהרג בהתקפה בשדה התעופה>Last, כותב בספרו "בכור המהפקה המדעית" כך: "בחדוגה הובրר כי הסטייה בין חלקיקות לגליות היא סטירה מדומה שמקורה בנסיבות האופק של תפיסתנו... בגלל מגבלות הכרתנו אנו טוענים רק בכך חקליים וחוד-צדדיים של המציאות או ואילו ההוויה עצמה אינה חומרית או אנרגטית, פרודתית או גלית, אלא משווה אחר שאיננו נתפס בכלל ביכולנו המחשבתיים. קשה להשתחרר מן ההרגשה שהקומפלמנטריות הזה נובעת משורשים עמוקים יותר שהגיעו לכל ביתוי בהשכמה הקלאסית של היהדות".

ג. התפרצויות הכאוס: המדען לייבניץ דימה לעצמו "כ' טיפת מים מכילה יקוםים שלמים גdziימי חיים וכל אחד מהיקומים האלה בתורו מכיל טיפות מים המכילות יקומים חדשים". המדען בנוואה מנדרברוט חלוץ הפרקטלים וחוקר הכאוס כתוב:

"הכשרתי את האינטואציה שלי לקבל כמבנות מלאיהן צורות של מלכתחילה נידחו כאבסורדיות".

ד. אטמוספרה: ישנה הכרה בקיום של גבול הפרדיكتטיביות (יכולת החיזוי) של מזג האוויר עד לטווח מרבי של שבועיים (לורןץ, 1963). בעקבות ההוריקן של אוקטובר 1987 בדרום אנגליה, ואשר לא נחזה כלל ע"י טובי החזאים הבריטיים אמר פרופ' הווקינס, מחבריו ועובדת החקריה שהוקמה ע"י מלכת בריטניה: "ככל שמערכת החיזוי תשתכלל, התהנתנות של האטמוספירה תוכל בקרבה תמיד אלמנט של מקרים".

machzil (תעניית, ב): אנו לומדים "אמר ר' יוחנן, שלש מפתחות בידיו של הקב"ה שלא נמסרו ביד שליח ואילו הן: מפתח של גשמיים ומפתח של חיים ומפתח של תחיית המתים". יש קושי בפשט הגمراה: הלא אליהו קיבל מפתח גשמיים ואליישע קיבל מפתח תחיית המתים ועוד ? !

על-זה מתרץ רשי"י "שלא נמסרו לשילוח אחד בלבד". ותוספות מקשים "זהה אמרין דפתח גשמיים נמסר אליהו וכן מפתח תחיית המתים וכן לאליישע". ומתרצים התוספות זיין"ל זהא דקאמר שלא נמסרו לשילוח איינו רוצח לומר שלא נמסרו מעולם ממשנה עליהם". דהיינו, בזמן קצוב קיבל האדם גם מפתחות אלו. לדעתינו, זו תשובה בדוחק. ברצוני להציג הסבר למורי שונה לפשט הגمراה ואשר על-פי מתישבת הקושיה לגמרי.

יתכן כי במילה 'פתח' מתכוון ר' יוחנן לחיזוי, ליכולת לומר מראש מתי יקרה הדבר. מתי בדיק יבוא גשם? מתי תלד אשה? מתי יגיע זמן של אדם? למורות ההתקדמות המדעית העצומה בתקופתנו עוזין אין למעשה תשובה לשאלות השאלות הללו. יתר על כן, לאחרונה מכיר

והצדיקים האחדונים, בדורות הללו,
סמכים לאורו של משיח, על כן
אין חידוש עליהם שהם משיגים את
האמת¹¹.

מתוך "תורה ומדע", ש. רוזנברג, עמ' 15.

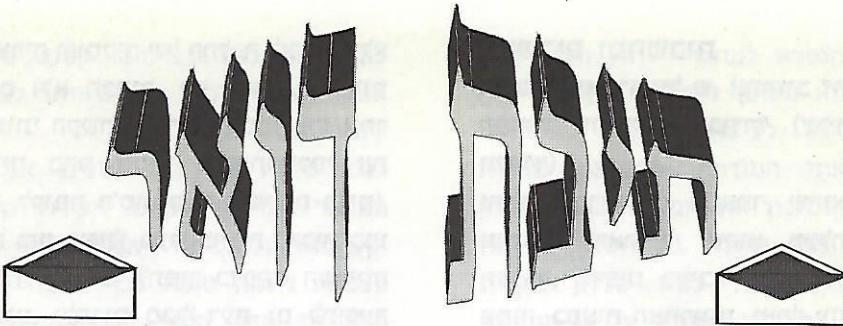
הערות

1. הסיפור מופיע בספר "Artscroll History Series, "Reb Yaakov" על ידי יונתן רוזנברג, 1993, עמ' 219-218.
2. "בשתי עינים", ארט סקרול, ניו-יורק 1988 עמ' 411-410. אני מספק בנאמנותו למקור של נוסח זה, מתוך הכרות מה עם אישיותו הגדולה של ר' יעקב.
3. מבוא לאורות הקודש, כרך א', עמ' 31.
4. מתוך תורה ומדע, שלום רוזנברג, עמ' 15.
5. פרי צדיק, לובלין תרס"א, עמ' 217.
6. אגרות הרדיאה א', עמ' טס"ט.
7. "החסידות", בגרמנית 1901, ולעברית עי' שנפלד, 1954, עמ' 289. ר' אחרון מרכוס אשר יצחק מים עיי' בעל "תפארת שלמה". רבי שלמה מרדומסק וכן ר' יהושע מבעלז' צ"ל. היה תומך נלהב של הרצל יחד עם הצורפותו לאגודה ישראל.
8. "ההלהכה יסודה והשתלשלותה", ראובן מס, תש"ז.
9. "בראשית ברא", תל-אביב, תשנ"ד.
10. אורות הקודש, עמ' תקל"ז.

הudeau בכך שהמפתח לשאלות אלו כרוך כפי הנראה בבעיות שהין בלתי-פתירות מן היסוד. מעניין לציין את הסמליות הרבה הקיימות דזוקא במפתחות אלו במסלול חי האדם. מפתח חיים (יולדת) הוא מפתח כניסה של אדם לעולם, מפתח גשם הינו לקיום של החיים על האדמה ומפתח תחיית המתים כורך ביציאתו של אדם מן העולם הזה. ר' יוחנן בא לחדר לנו כי יחד עם התורה והבחירה החופשית שנמסרו לנו, דאג הקב"ה לשומר בידיו את שלושת המפתחות הללו, השולטים בציוני דרך מרכזים בחיננו. אולי כדי להזכיר לנו, דזוקא ברגעים כה רגילים, כי לא הכל ניתן בידינו.

נסים בדברי הרב קוק: "ההתפתחות הולכת במסלול של התועלות היא הנותנת את היסוד האופטימי בעולם, כי אין אפשר להתייחס בשעה שרואים שהכל מפותח ומתעלה"¹⁰. ובמשל נפלא בדברי החסידות המאשר את דברי קהילת (ו, י) "אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מלאה, כי לא מחכמת שאלת על זה": "על דרך משל, מי שהולך במקומות חושך ורואה מרחוק או גודל או אבוקה. התנאים והאמוראים הויים סמכים לחובבן בית המקדש והיה עדין מאד מאור שנסתלק בקרוב."

נשים בכלל, תוך נטישת השאלה הספרטיפית של אלימות. אדרבא: יש מן התמיימות בגינויו של אלימות גופנית ישירה - שאליה נלוות המליצה להכניע את האשה על ידי הרעבה, תוך ניצול תלותה הכלכלית באדוניות. למרבה הצער, תרבות המשילה גברים על נשים מאפשרת ומפתחת אלימות גופנית, אף כאשר ברובד החוקי המוצחר אסורה הכהאה למורי. נשים ממענות למש את זכותן החוקית להגנה מפני אלימות - גם עקב העדר אלטרנטיבות של ממש להן ולילדים, וגם עקב פגיעות פסיכולוגיות, המושרשת בנסיבות הרוחות של ציונות וכניעת.

שכן, כמו בהקשרים אחרים של דיכוי, נשים נוטות להפנים את הנורמות המושללות בכיפה בחברה, שהרי המועד השליט (=הגבאים) חולש על מערכות הידע והערכיהם. התופעה של שימור העוצמה על ידי שליטה בלבידת מערכת הנורמטיבית בולטת במיוחד בקהילה היהודית המסורתית, האוסרת במפורש על נשים למדוד תורה. עד היום זה מקובלת, אפילו בחינוך הממלכתי דתי (ובכל זה גם ביה"ס "ברוח תורה ובעבודה" בירושלים בו לומדות בנותי), הרחקתן של בנות מלימוד הגمراה - המפתח להבנה ושליטה במערכת ההלכתית.

זו טעם שאלתי המירה שכבותרת: "זומה אמרו החכמות?". הרי כולנו יודעים,

ומה אמרו החכמות?
תגובה למאמרו של א. בשן, "יחסם של חכמים לאלימות הבועל כלפי אשתו" (גליון ניסן תשנ"ד)

תחילה לכל, ברכת ישר כה לפروف' בשן, אשר ריכז והציג באופן מكيف ובהיר את המקורות ההלכתיים העיקריים בסוגיה כאובה זו. ראיות לשבח גם העורתו הביקורתית, הנסמכתה לכמה מן הצעיטוטים ומודגשות את מה שאינו בהם, כגון העratio על פסיקת חכמי פאס מן המאה ה-18: "anon חכמים אלה מתיחסים לאלימות הפיסית של הבועל בנושא נפרד וחמור, אלא כפרט בין יתר ההאשמות ההזדיות בין בני הזוג".

אולם המסתכת הנפרשת בפניו טעונה בקרורת עמוקה וחירפה הרבה יותר. ראשית, יש להזכיר כי גם המסורת הגונה יותר של אשכט ופרובאנס (=מהדר"ם מרוטנבורג וראב"ד), נעשתה כפופה - מבחינת הנורמה ההלכתית - לפרשיו המוצחים של הרמ"א, התומך בהcaption 'asma רעה'. שנית יש לזכור, שגם הראב"ד רואה את הבועל כשליט על אשטו (לקיים מה שנאמר "הוא ימושל בר"), אלא שהנסקיות שהוא מתייר להפעיל אין כללות הכהאה - אלא שמעט לה צדקה ומוזוניות עד שתתכנע".

ב恰כני על היבט זה בדברי הראב"ד, לא באתי להסיט את הדיוון למעגל הרחב של

מחשבים ומחשבות

תגובה למאמרו של ש. אחיטוב "התלמיד, המחשב והחויה האבודה" (אלון ניסן תשנ"ד)

הניתי לקרוא את המאמר, שהוא מלמד ומשיכל. נראה לי שהוא מעלה בעיה חשובה, שרבים בציור הדתי מתעלמים ממנה. במאות האחרונות, ואולי עוד קודם, הפק לימוד הגمراה עיקר בישיבות, אבל עד עתה למדו בגמרה אלה שרצו ללמידה, אם מפני הצו הדתי, אם מפני הסקרנות הלימודית. כיום לומדים אלףים ורבעות מפני שהם מוכרים - בין השאר גם כדי שלא לлечט לצבא. ומה אפשר לעשות - גם אם הם דתיים מאוד, הגمراה אינה יכולה לעניין באמת כל איש ואיש, משום חיק מעסוקיה ודרכי לימודה.

במאמר אמנים מובעת תקווה, כי שיטת המיחשוב החדשנית - בנושאים הרבים והמגוונים שהוא אפשרות ובקיצות מעניין לעניין ומקום מקום - תפיע, תרחב את הדעת, ופתח אופקים, ועל-ידי-כך ירצו רבים יותר ללמידה גمراה. לי לא נראה הדבר. הגمراה תענין באמת רק את מי שמלילא התענין בה, וגם ריבוי אפשרויות הלימוד לא יקרב אותה להמוןם.

אבל עניין המחשבים והגمراה מעלה בעיה אחרת, במיוחד לשיבות מהנוסח היישן. הלימוד בעוזרת המחשב הופך את העיסוק בגمراה לפעולות אינטלקטואלית מדרגה ראשונה, ואילו בישיבות, מדרגי דורות, לימוד הגمراה עיקרו מצות "ושוננתם".

השיטה החדשנית תוציא את 'המוסיקה' מהלימוד. נתאר לעצמנו תלמידי ישיבה יושבים ליד המחשב, איש איש לעצמו, כמנג' מדורות ליד ה'סטנדרט', וכל אחד קורא את הכתוב על הצג בנוון היישן והנוגע לבב, זה שודף את ביאליק כל ימי...

ועוד - הדרך המוצעת במאמר הופכת את

שמיעכבה ופסקה של ההלכה לא היו אלא חכמים ולא חכמות, וכן הדבר עד היום בכל גווני הקשת האורתודוקסית (זהו אחד הדברים בהם מגדר האורתודוקסי את עצמו, לעומת ה'סוטים' המשמעים נשים). במצב זה, אפילו בעלי כוונות טובות כמו הראב"ז, ימשיכו לתמוך בדעותיו השיליטה הקיימים, וلتתומם מבלתי-דעת גם לתופעה של אלימות גופנית.

נשוב אל פסקאות החתימה במאמרו של פרופ' בשן, הכוללות לא רק סיכום התיאור אלא גם ניתוח וסביר. כאן יש להעיר על צמצום אופק ההסביר, התולה את עמדתם של החכמים בארכות האיסלאם "ב להשפעת הסביבה". מתבל על הדעת, שאוთה סבירה הוותה גורם חשוב; אך לא פחות חשובה היא זהותם המינית של הפסיקים - בין בארכות האיסלאם ובין בארכות הנצרות. אלו ואלו הושפעו מן הסביבה, אבל הרי בהקשרים אחרים גם ידעו להנגד להשפעה של הסביבה הנוצרית, כשראו בה ניגוד לתורה ולמצוותה. אם השינוי בסביבה מביא את ההבדלים בין עמדות הפסיקים, הרי שהמושות מתחבר מתוך המציאות החברתית המשותפת, המאשרת את נחיותן הפוליטית-דתית של הנשים.

היטב עשה פרופ' בשן, שהבליט את דבריו מהר"ם מירוטנבורג, מהם עולה אותו "אתגר לממסד הרבני בימינו", הנזכר בדברי הפתיחה למאמר. המחבר מגדיש את העול שבסינצ'ול "יתרונו הפיזי" של הבועל על אשתו; אך אל לנו לשכו את יתרון הכה המכרי עוד יותר - היתרונו החברתי והדתי - מההוו אתגר לא רק לממסד הרבני אלא לחברת הדתית כולה.

הרב ד"ר נעם זהר, נטף

* הכותב הינו מרצה לפילוסופיה באוניברסיטה בר-אילן

למוד,

ニיסן

ازלמד

בעיה

למים

זודם,

לעַד

אָם

רְגִנּוֹת

בְּבוֹת

כְּדֵי

גֶּם

כּוֹלָה

חָלָק

וַיְתַחֲתִיל

בְּבִים

וַיְעַנְּיוּן

אֲתָא

יְרָצָו

דְּרָאָה

מֵי

וַיְהִי

גְּנָעָה

יְשִׁין.

סֻקָּה

דְּגָה

רוֹת,

יְקָה'

יְבָה,

גָּמוֹ,

אֲחָד

יְשָׁן

כָּל

אֲת

להתעמק רבות בפרטיהם קטנטנים של אותו נושא ולהיכנס בפירוט יותר למקרים שונים ומשונים. לגבי שיטת הלימוד, מסכים אני עם המחבר שפירוק טקסט ויצירת קשרים יקלו מאד על הלימוד ואפשרו יותר למוד עצמאי. דוגמה טובה לכך אפשר לראות בחוברות הדף היומי שmpsika הישיבה הצבאית, העשויות לבדוק כך, וכן כמי שכותב המחבר, עצם לימוד פירוק הטקסט מהוועה ייחידת לימוד חשובה לא פחות מהtekst עצמו. מאידך השיטה לא תיצור יותר עניין בתלמיד גוף.

אולם לימוד תלמוד שלא ברצף על-ידי שימוש יתר במצבים לא ליניארים ופתרונות מנושא לנוושא דרך נקודת מעבר משותפת (כגון סוגיות בהן מופיע תנאים מסוימים, לרישימת תנאים באותה תקופה ומשם לסוגיה שלישית של תנא אחר) יכולות ליצור הבלבול רב עוד יותר ושבועם רב עוד יותר שכן התלמיד לא לימד כלום, אלא רק ישוטט בים האינסופי.

לכן, הלימוד על-ידי המחשב צריך להיות סלקטיבי מאד, אין כל רע בלימוד סוגיות קצורות בנובות חצי עמוד, אולם יש לשמר על הרצף בתוך אותה סוגייה. מאידך, גישה זאת מבטלת את יתרונו הגדול של המחשב והופכת אותו שוב למאנר ידע עניקי המאפשר חיפוש מהיר.

בעיה זו של לימוד היפרטקסטואלי אינה רק בתלמיד אלא למעשה בכל נושא. האפשרות המהירה לאלכט לאיבוד (אם כי תמיד ישנה האפשרות לחזור מסך אחדוה) מסוכנת ביותר, עקב הנטיה הטבעית של האדם (ביחסו בגיל עיר) לROUT קידמה, לאבד עניין במחקרים ולעבור לנושא אחר.

למעוניינים להתרשם בעצמם, נותר לי רק להמליץ על מערכת מולטיימדיה המותקנת במוזיאון ארצת המקרא בירושלים,

לימוד הגمرا למחקריו יותר, והוא עשוי (ובכך הוא 'מסוכן' לשיבות מהגנוזה הישן) להביא גם לעיסוק במחקר ההיסטורי וההשוואתי המודרני, להעלאת שאלות ובעיות, ולהפוך את לימוד הגمرا לעיסוק אקדמי, דבר שיolid בין השאר גם את 'ביקורת הגمرا'. שם שניתן בклות להעלות בחלונות סמכים על צג המחשב ספרי דת ויראים, ניתן גם להעלות ספרי מחקר, ומכך יראות הшибות השמרניות יראה הרבה.

שלמה שבא, תל אביב

* הכותב הינו סופר ועורך כתוב העת 'עת-מול'.

עוד על המחשב והתלמיד
(תגובה נוספת למאמר "התלמיד, המחשב והחוואה האבודה", 'אליאון' ניסן תשנ"ד)

שمحחתי לקרוא את אמרתו של שמיר אחיטוב בנושא המחשבים הקרוב אלubi, וברצוני להעיר מספר העורות משלימות לדברי המחבר.

בהיותי בגיל הקרוב לבית-הספר התיכון, ביכולתי להיעיד שרוב חבירי שלא המשיכו בישיבות לא יפתחו דף גמור באמש שנים רבות. הסיבה אצל רובם היא טינה לנוושא מימי התיכון.

הכותב מונה בין הסיבות חוסר עניין, ושיטות לימוד ישנות ושינוי עיור. לגבי נושא העניין, ברור שלא מחייב לפתור את הבעיה. יש לבחור חומר לימודי מעניין המשלב תחומים רבים ככל הנימן. לא להירגע מסוגיות קצרות יחסית ומדילוג בין מסתכוותיות שונות, וברור שהשיטה לפתחה במסכת מסויימת וללמידה עמודים ברצף שוגיה היא, וגורמת לשעומים מהיר. אכן, לתלמיד בגיל עיר נראה קטנווני למד'

איינה מוטרדת, ואף לא שואלה על הקושי
זה.

ההסבר מתבסס על פירושה של המילה
"אמת". ישנו כמה סוגים של אמת. אמת
הלכתית היא 'אמית' עד מידה מסוימת,
יכולת לכלול דבר והיפוכו, כפי שראיתנו.
אין בכוונתי לפרט יותר על סוג אמת זו,
אללא להציג שמדובר כאן על סתירה בין
תורה לתורה. אך כאשר דנים ב'סתירות'
בין תורה ומדוע, הבעה נובעת מתעורבות
של שני מושגים שונים בתכלית: 'אמת
תורנית' ו'אמת מדעית', למרות שניהם
כלולים תחת הכותרת 'אמת'.

אם באים שני עדדים לפני בית הדין
ומיעדים שראו את הירח, ועדורות
מתקבלה, האמת התורנית היא שהיום ראש
חודש, אף על פי שההמודע יבוא לאחר מכן
ויכוליך שהירח לא יכול היה להראות
באותו לילה. אין זה משנה. התאריך
ה'אמיתי' של פסח, יום כיפור, ושאר הימים
החשובים ביותר בלוח היהודי נקבעו על
ידי בית הדין, לפי עדות. יתרה מזאת - בית
הדין יכול היה לדוחות את העדים, ולקבוע
שלמחרת הוא ראש חדש, אף על פי
שהדבר סותר חישובים אסטרונומיים. האם
זהו שקר ח"ו? ודאי שלא. 'אמת
תורנית-הלכתית' נקבעת לפי עדות ועל ידי
בית דין. אמנם סמכות זו מוגבלת - אין
חודש פחות מ-29 יום ולא יותר מ-30 יום,
אך בתוך גבולות אלו האמת התורנית אינה
בחכרה תואמת לאמת המדעית.

מצד שני, אף למשמעות 'אמת מדעית' ישנה
משמעות מיוחדת. תאוריה נחשבת 'אמת'
אחרי שעברה טוללה של נסיונות, אך גם
זאת בערבותן מוגבל. בכל פעם שהתאוריה
עובדת עוד בדיקה נסיונית, רמת האמון בה
עליה, ומתחיחסים אליה כל תאוריה
'נכונה', או 'אמיתית'. אבל אף פעם לא
יודעים בודאות שהנсиון הבא לא יכחיש
את התאוריה הזאת. תורת המשיכה של

העסקת בנושא החותמות. יחד עם זאת,
אין ספק שהיופי והצלילים מושכים מאד,
אבל השאלה הגוזלה יותר היא כמה ידע
מפיקים בסופה של דבר.

גדי אידלהייט, תל-אביב

* הכותב הוא בוגר מתמטיקה ומדעי המחשב.

אמת תורנית מול אמת מדעית
הרהורים בעקבות מאמרו של מ. רוט, " ذات
ומדע - מבוכה בעידן החדש" (אלין' שבט
תשנ"ד)

לאחרונה יצאו לאור מאמרים ו呱ם ספרים
המנסים להסביר את 'הסתירה' בין תורה
ומדע. לעניות דעתך חלק מההסבירים אינם
נכונים, וכולם מיותרים. כאמור, לא יכולה
 להיות סתירה בין התורה לבין המדע.
כדי שנוכל להעמק בעניין זה, علينا להבין
שסתירה אינה תמיד דבר נורא. הגمرا
(עירובין י"ג ע"ב) מספרת על בית היל
שמאי ובית היל, הללו אומרים הלכה
כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה
בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלקים
חיים הן".

בית היל ובית שמאי נחלקו בדברים
רבים; איסור והיתר, טומאה וטהרה ועוד,
ואף אפשר לעשות שתיים ייחודיים. אם דבר
מה אסור, הוא איינו יכול להיות בעת
ובעונה אחת גם מותר. אם כן, מה פירושו
של "אלו ואלו דברי אלקים חיים"?
משמעותו ביטוי זה עמויקה ונוקבת. השופט
הוא הקב"ה בכבודו ובעצמו. והוא אינו
אומר שפעם בית שמאי צודקים ופעם בית
היל צודקים. הוא, "אלקים חיים", מחייב
עכשו, ב'זמן אמת', שבת אחת הדבר הוא
גם טמא וגם טהור, גם מותר וגם אסור.
היכולת להיות סתירה גוזלה מזו? והגמרא

קושי
AMILAH
אממת,
ימת.
איינו.
ז זו,
בין
דוחות'
זרבת
אממת
ניהם
הדין
dotan
ראש
מכן
אות
ארך
מים
על
בית
גביע
פ'
האם
אמת
ידי
אין
יום,
אינה
שנה
ומת'
גם
וריה
בה
וריה
לא
חייב
של

נוויטון עברה עשרה אלפי בדיקות בהצלחה. האמינו בה עד כדי כך, שכאשר הכוכב אורנוס סטה מהמסלול שחושב לו על פי תאוריה זו, לא ראו זאת כהכחשה של התאוריה אלא חיפשו גורם אחר לסתיה.... ואכן מצאו את הכוכב נפטון. ובכל זאת, התאוריה של נווטון לא הצליחה להסביר את מסלולו של כוכב חמה, ולבסוף החליפו אותה בתאוריה של איינשטיין.

אנו רואים, איפוא, ש'אמת תורה' ו'אמת מדעית' הם שני מונחים נפרדים. אין פלא, אם כן, שאמת אחת לעתים שונה מן האמת השניה, אך הן אין סותרות. בכך להמחיש רעיון זה ניתן לחשב על הסיפור הבא: אדם הראשון, יום אחריו יצירתו, חש כאב גרון, והולך לרופא לקבלת טיפול. הרופא שואל אותו לילו, והוא עונה, כموמון, שהוא בן יום אחד. הרופא בזock ומגיע למסקנה שלפיה כל הקרייטוריונים המדעיים, אדם הוא בן 20. מי מהם צודק? היכן 'האמת'? האם לחתת לו מנת אנטיבiotיקה של מבוגר או של תינוק בן יומו? הרופא יכול לעורוך נסיוון מדעי, ולבדוק איזה מינון נדרש, וברור שהחטואה תראה על המנה הגוזלה. הנה לנו דוגמא קלאסית של בדיקת תאוריה מדעית, שבה מנבאים תוצאה של נסיוון על פי התאוריה. האמת המדעית, אם כן, היא שאדם הוא בן עשרים שנה, אבל התורה, תורה אמת, אומרת שהוא בן יום. האם זה היה סתירה? לא ולא! לגבי כל טיפול רפואי או מדעי אחר אנו חייבים להתייחס אל אדם הראשון כailo הוא בן עשרים שנה. זאת האמת המדעית ורק הוא מגיב לטיפול רפואי. לעומת זאת, אם מזכירים לידתו בתפילה, אומרים שהוא נברא לפני יום, וזה האמת התורנית.

רעיון זה היה פשוט לח"ל. במדרש הרבה (בראשית, פרשה יד: ז) כתוב: "אמר רבי

יווחנן אדם וחווה בני עשרים שנה נבראו". זאת אומנות שהקב"ה ברא את אדם וחווה בצורה כזו שעל פי כל המדידות וככל המבחנים היינו מקבלים גיל של עשרים שנה, למרות שהם נבראו לפני יום אחד. אותו טיעון תופס גם לגבי בריאות העולם. האמת התורנית היא כי העולם נברא לפני 5754 שנים, עם ההיסטוריה שלו. כל פעולה תורנית, כמו תפילה או קביעה נשנה, נעשה על סמך אמת זו. מצד שני, כל פעולה מדעית, כמו חיפוש נפט או חישוב רעיות אדמה מוכרכ להעשות על סמך האמת המדעית. אמת זו מתיחסת לההיסטוריה של העולם, ונבראה יחד איתו. המדע, אם כן, אינו סותר את התורה, כי הם מטפלים בעניינים הנמצאים במישורים שונים.

כאשר אני מציג רעיון זה, אני נשאל תמיד מדוע הקב"ה עשו זאת. למה לizzard היסטוריה של לא הייתה? עקרון איני מعي, להסביר למה עשו הקב"ה מה שעשו, אבל במקרה זה אני מוכן לציין נקודת שאולוי שיכת לעניין: אחד העקרונות החשובים ביותר ביוטר ביהדות הוא עקרון הבחירה החופשית. יש לבן האדם רשות בחירה להאמין או לא להאמין בתורה ובבחירה להאמין סיני. אך יש גם מסקנות מדעיתים המבוססות על החושים. אם אותן מסקנות היו תואמות לחולטיין למסורת, והינו רואים בצורה מדעית שהעולם נברא יש焉ן, היינו מאבדים את יכולת הבחירה זו. יתכן שגם הסיבה לכך שהקב"ה ברא את ההיסטוריה של העולם.

פרופ' משה פוזולק, תל אביב

* הכותב היינו מרצה במחלקה לגיאופיזיקה ומדעים פלנטריים באוניברסיטה תל אביב.

נאמני תורה ועובדת

תנוועה דתית-ציונית

תורה וציונות

עמותה ללימוד יהדות

וציונות דתית ע"ש הרב רינס

שבת עיון ודיוון

בנושא:

"ציונות במישבר?"

תקיים א"ה בשבת פרשת "ואתחנן", י"ד-ט"ו באב תשנ"ד (22-23.7.94)

בבית ההארחה "בית עיר", ליד כפר ויתקין

בשותפות:

רב בני אלון, בית אורות

דר' חיים ויצ, אוניברסיטת חיפה

פרופ' אביעזר רביצקי, האוניברסיטה העברית

אזכוז!!!

משרד התנוועה עבר לפתח תקוה,
רחוב חובבי ציון 46 (קניון לב העיר),
מיקוד 49362, טל. 03-9348863, פקס 03-9348862

תסכול נורא אף חלקים גדולים בצייר שלנו, שזעקו ממש בחודשים ושנים - מודיעין לנו מנהיגות רוחנית! וכשכמה מנהיגות כזו, שאין מעדער על גוזלה וסמכותה הרוחנית-תורנית, ופסקה בזקיפות קומה את דברה ללא מORA בשר ודם - התברר לנו שלא מנהיגים ביקשנו, אלא "יס-מנים" תורניים, שיאשרו את עמדותינו משכבר הימים.

בניגוד להלך החשيبة המקובל בצייר החרדי, עניות הבני היא ש"איפלו יאמרו לך על שמאל שהוא ימין" (שנאמר על בית-הדין הגדול) נאמר על הכרעת הפסיקה, ובשות פנים ואופן לא על חירות המחשבה, ולא על זכות הביקורת. על כן, אין להירגע מהתפלטס בעלי-פה ובכתב עם גדולי הראשונים ועם גדולי האחראונים על השקפותיהם, על פרשנותם ועל דרכיהם ניתוחם. אך בעת הכרעה, יש צורך לדעת שקטונם עבה ממותנו... .

מלחמה בקייזניות

"מה קורה לנו? האם יצאונו ממדעתנו? והלא עינינו רואות שرك כפצע בין תחום הפירוד, הזרות והנכור שיבלוו אותנו חיים, רחמנא ליצלן. וכי איננו רואים שהמדינה והחברה בסכנה של ממש? שלראשונה הופר לא רק האיזון האסטרטגי ביןינו לבין העربים (כך, בהרצאת בכיר במטכ"ל), אלא נתעוררו האיזונים הפנימיים ביןינו לבין עצמנו כחברה וכעם? אלה מימיין, חזוחי הדעת, יודעי דעת עליון ומקדמי הגאות; כמו אלה משמאל, אחויו, תזיות השנאה העצמית - אלה כאלה, עומדים בקצה המהנה ומאיימים על כל המפעל, ברצונם להציג אש זרה. אנו חייבים להילחם עד חורמה נגד הקיזניות משני הצדדים: נגד אנשי השמאלי, שאנוושיותם מעבירה אותם על דעתם, דתם ויהודתם; ונגד אנשי הימין, שדתם מאימת על מוסרם האנושי והטבעי, שעליו ומתווכו בלבד צומחת תורה וישראל. علينا לבנות מרכז, אונשי, יהודי, שואלי לא יהיו תכליות השלמות, אבל יהיה אפשרי ומשי".

רב יair דרייפוס, "נקודה" - איר תשנ"ד.

שמאל שהוא ימיין

"המボכה מול פסק הרבנים קיימת בשני מישורים. האחד הוא עצמת טענתם מול עוצמתה של הפקודה הכחילה שגדלו עלייה. השני הוא עצמת אישיותם של מניגים אלו, המעלת את האפשרות להישמע להוראות מחותמת מנהיגותם ותורתם, גם אם גNEY למסקנה אישית שונה מהם.

בסיועה דשניה שיש לה. ولكن, כשם
שאני דוחה את הגישה החזרית שהזוכה
לעיל בندון - אני דוחה אף את אחת
הגישות המתגללות ב הציבור שלנו, שרבנים
יש רק בשבייל לקבל עצה והשראה, אך לא
כדי לקבל את סמכותם".
הרבי יעקב מודן, "גנודה" אירן תשנ"ד.

עם זאת, אני מעיד על עצמי, שככל עוד לא
יוזרו בהם, וכל עוד לא מצא את דבריהם
כבלתי לגיטימיים בעלייל, וכל עוד לא
מצא גDOI תורה רבים במשקלם וברוחם
כתפיהם של הרב ישראלי וחבריו, אם אגיע
למסקנה שאין צודקים - אבל ואקאים
את דבריהם. אני מאמין יותר מכל דבר
אחר בצורך במניגות רוחנית מוסמכת, וגם

אזהרה

לאחרונה נשלחים חומר מהמשיון וכן
מהאגודה למדיטציה בישראלabet ישראלי
**יש להשמד חומר זה
ואסור ליקוראו**

הודעה:

ספר תנ"ך עם פרוש קסוטו

אין לקרוא פירוש זה
דעת חכמים לא נהגה הימנו

יש לשולח את כל הספרים הנ"ל **לגןיזה**

לאו מנהם עגנות

ומן הHAMתנה של גושים העגנות. בסעיף
הזה תומך בחתימתם גם הרבי עקיביה יוסט.
הצעת הסכם קדס-הנישואים היהת רך
אתם ממושך הפלצות שהביאו חבות
ארונות העגנות ערך לפני ועדותינו
שמעינה לא כרי ליבורק את מזכוכן של
העגנות. לזרבי רכחת התנוועת, נתית נזה
לייאל, טעונת ורבתנית בכות עצמה, והוועידה
התבססה פעם אותה בלבד ולא הגעה עירין
למסנקות. יוים שלא הפיע לאו בgenes
שעכירה התנוועת, והਪיע את הנשים בעמדת
טו הוחשונית חיקית על יתר ההייליות,
כמו כפיתה נט גנט על תנאי, אך לאו
באותה הדרגות שהאינו שולן אוון על
הסק, אבל בסלב והו מדריין לקם את
הסכם קדס-הנישואים.
עד שתקבלת הגם, מה שעשי לך את

כל העיר, כ"ה אירן, תשנ"ד

פריצת דרך בהתייחסות
לעגנות: הרב הראשי לאו
בעד הסכם נישואים שיחייב
בעלים לשלם מאה דולר
לכל יום סרבנות גט

הרבי הראשי האשכנזי, ישראל לאו, ימ'
לייז בימים הקרכבים למתירורי הרכנים
لتמוך ברפורמה ממשמעית ביפול בני
שים עגנות ומוסרנותם. לאו תומך בה
תימת' "הסכם קדס-הנישואים", שבו יתחייב
הבעל לעתיד שאם ואשר יירדו בני הוות,
הוא ישלם לפחות מאה דולר ליום לאשתו

פרסומי התנועה

בhz'אה לאור של נאמני תורה ועובדת הקיבוץ הדתי, ניתן להשיג את הספרים

ג'יס בנות ושרות לאומי - ד"ר יחזקאל כהן; 108 עמ', 15 ש"ח.

תלמוד תורה ושרות צבאי - אוסף מאמריהם; 57 עמ', 12 ש"ח.

האהש בתמורות הזמן - אמן שפירא וד"ר יחזקאל כהן; 85 עמ', 15 ש"ח.

אמונות חכמים -

שמעחה פרידמן; 26 עמ', 8 ש"ח.

היחס לילדיי חול ביהדות - אוסף מאמריהם; 88 עמ', 15 ש"ח.

לנוכחות הرسلמה בייחס לעربים - אוסף מאמריהם; 88 עמ', 12 ש"ח.

התורה והחיה - משנתו של הרב חיים הירשנוון -

בעריכת ד"ר יחזקאל כהן; 134 עמ', 20 ש"ח.

הציונות הדתית בתמורות הזמן - אוסף מאמריהם; 204 עמ', 25 ש"ח

מערכת "ג'יליוֹן"

* טובה כהן * מאיר רוט
* שמיר אהיטוב

חברות

דמי חברות לשנת הכספיים תשנ"ד-תשנ"ה (1994) הם:
משפחה - 60 ש"ח,
חברי הקב"ד, יהודים וgam�אים - 30 ש"ח,
חברים צעירים - 30 ש"ח.
החברים מתבקשים להעביר בהקדם את התשלומים בהמחאה לפקודת נאמני תורה ועובדת, רח' חובבי ציון 46 פתח תקווה, 112631, או באמצעות כרטיס מס' 550052427.
אפשר תשלום גם באמצעות כרטיס אשראי - ויה או ישראכרט - טלפון 03-9348862.

תרומות

חברים המעניינים להרים תרומה לתנועה - באופן חד-פעמי או באופן קבוע - יכולם במאפשרות הוראתם קבע - יכולם לעשות זאת לפוקחת חשבון מס' 105-277 בבנק הבינלאומי, סניף שלמצ'ין, ירושלים מס' 015.
התרומות פטורות ממס ע"פ אישור מס' 03-9348862. אוסף חברות הרכבת הדרתית בתמורות הזמן - אוסף

ברצוני להצטרף לתנועת נאמני תורה ועובדת.

רצ"ב המאה על סך _____ כדמי חברות/תרומות.

שם: _____ כתובת: _____ טל: _____

תנועת נאמני תורה ועובדת, רח' חובבי ציון, (קניון לב העיר) פ"ט, 49362, טל. 03-9348863.

02-761149, 2154, ר.ג. 2000, ס.ק. 9506, פקס: 03-9348863, דג: 870,